

Вараксіна О.В.кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, докторант
Полтавської державної аграрної академії**Алієв А.**студент
Полтавської державної аграрної академії**Varaksina Elena**

Poltava State Agrarian Academy

Aliiev Artur

Poltava State Agrarian Academy

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

THEORETICAL-PRACTICAL APPROACH TO ANALYSIS OF INVESTMENT ACTIVITIES OF THE DOMESTIC ECONOMY

У статті досліджено теоретико-практичний підхід до аналізу інвестиційної діяльності національної економіки. Наголошено на багатоаспектності понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність». Відзначено важливість державного регулювання інвестиційної діяльності. Виділено базові складники державного регулювання інвестиційної діяльності. Акцентовано увагу на економічних методах, прямих методах та організаційно-правових методах державного регулювання інвестиційної діяльності. Обґрунтовано основні принципи інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Наголошено на основних формах ризику, з якими може зіштовхнутися підприємство в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Визначено тенденції інвестиційної діяльності національної економіки. Відзначено погравлення інвестиційної діяльності в економіці країни. Виділено провідні сфери економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, складники державного регулювання, принципи інвестиційної діяльності.

В статье исследован теоретико-практический подход к анализу инвестиционной деятельности национальной экономики. Сделан акцент на многоаспектности понятий «инвестиции» и «инвестиционная деятельность». Отмечена важность государственного регулирования инвестиционной деятельности. Выделены базовые составляющие государственного регулирования инвестиционной деятельности. Акцентируется внимание на экономических методах, прямых методах и организационно-правовых методах государственного регулирования инвестиционной деятельности. Обоснованы основные принципы инвестиционной деятельности субъекта хозяйствования. Сделан акцент на основных формах риска, с которыми может столкнуться предприятие в процессе осуществления инвестиционной деятельности. Определены тенденции инвестиционной деятельности национальной экономики. Отмечено оживление инвестиционной деятельности в экономике страны. Выделены ведущие сферы экономической деятельности по объемам освоения капитальных инвестиций.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, капитальные инвестиции, иностранные инвестиции, составляющие государственного регулирования, принципы инвестиционной деятельности.

The article explores the theoretical and practical approach to the analysis of investment activity of the national economy. The concepts of "investment" and "investment activity" are emphasized. The importance of state regulation of investment activity was noted. The basic components of state regulation of investment activity are highlighted. Emphasis is placed on economic methods, direct methods and organizational and legal methods of state regulation of investment activity. The basic principles of investment activity of the entity are substantiated. Emphasis is placed on the main forms of risk that an enterprise may encounter in the course of its investment activities. The focus is on credit risk, reinvestment risk, concentration risk, inflation risk. It is emphasized that investments from EU countries are very

important for the Ukrainian economy. The tendencies of investment activity of the national economy, such as revival of investment processes and improvement of the country's image in world ratings, are determined. Leading spheres of economic activity by volume of development of capital investments are allocated. Key sectors of economic activity in terms of investment development are industry, construction, agriculture, forestry and fisheries, information and telecommunications, wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles, transport, warehousing, postal and courier activities, government defense, compulsory social security, real estate transactions. The main source of financing of capital investments are the own funds of enterprises and organizations, at the expense of which 70.8% of capital investments have been utilized. It is noted that Ukraine remains attractive for investment, however, the political situation in the country, disturbance of economic stability, a rather high level of corruption have an impact on investors and may slow down the investment process in the country. The main directions of improvement of investment attractiveness of Ukraine for foreign investors are emphasized.

Key words: investments, investment activity, capital investments, foreign investments, components of state regulation, principles of investment activity.

Постановка проблеми. В сучасній економіці питання інвестицій дуже релевантне, тому що ефективний розвиток та результативність діяльності будь-якого підприємства значною мірою залежать від інвестицій. Інвестиції сприяють вирішенню соціальних проблем, підвищенню продуктивності ресурсів, модернізації виробничого процесу, зміцненню матеріальної бази підприємства. Відповідно, інвестиційна діяльність підприємства визначає розвиток національної економіки та світового господарства. Інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика уже тривалий час є пріоритетними питаннями наукових розвідок. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці інвестицій та інвестиційної діяльності присвячені дослідження видатних зарубіжних та українських учених. Серед вітчизняних економістів на увагу заслуговують В.П. Олександров, П.П. Борщевський, В.І. Лисецький, С.В. Мочерний, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник. Водночас питання інвестиційної діяльності відзначаються багатоаспектністю та потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження теоретико-практичних підходів до аналізу інвестиційної діяльності вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. На думку С.В. Мочерного, інвестиції – це довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами задля привласнення прибутку [2, с. 13].

Н.О. Татаренко та А.М. Поручник вважають, що суть інвестицій полягає у використанні додаткової частки суспільного продукту, національного доходу для збільшення кількості та якості елементів продуктивних сил суспільства [3, с. 9].

Ми поділяємо погляди О.Д. Вовчак, яка пропонує під інвестиціями розуміти довгострокове вкладення коштів у будь-яку галузь економіки задля одержання прибутку, тобто будь-яку поточну діяльність, яка збільшує здатність економіки виробляти товари й надавати послуги в майбутньому [4, с. 13]. З поняттям «інвестиції» тісно пов'язане поняття «інвестиційна діяльність». Інвестиційна діяльність – це вкладення інвестицій (інвестування) й сукупність практичних дій (комплексу заходів) щодо їх реалізації [5, с. 2]. Розвиток виробництва, впровадження нових технологій, структурна перебудова економіки можливі лише із залученням інвестицій та державним регулюванням інвестиційної діяльності (рис. 1).

Система регулювання умов інвестиційної діяльності не є стабільною, вона підлягає коригуванню залежно від соціально-економічної ситуації в певний період часу, рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання. Задля активізації інвестиційного попиту держава може використовувати традиційні для світової практики методи, а саме збільшувати державні витрати й зменшувати податки, знижувати процентну ставку за кредит, збільшувати грошову масу, втручатися в ринок цінних паперів [6, с. 117].

Інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання базується на таких засадах (рис. 2).

Основними формами ризику, з якими може зіштовхнутися підприємство в процесі здійснення інвестиційної діяльності, є [7, с. 47]:

– кредитний ризик, що полягає у загрозі наявності фінансових проблем у державного органу або організації, що емітує цінні папери, пов'язаних з неможливістю виплати відсотків або погашення самої позики;

Рис. 1. Складники державного регулювання інвестиційної діяльності

Джерело: [4]

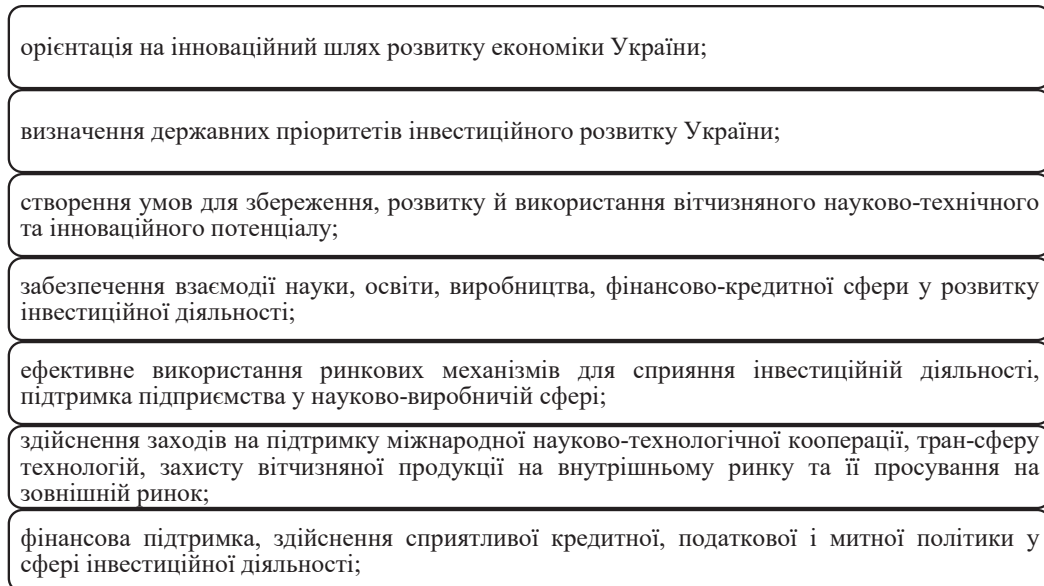

Рис. 2. Основні принципи державної інвестиційної політики

Джерело: [5]

– реінвестиційний ризик, що передбачає ймовірність втрати частини інвестованих коштів в процесі реінвестування;

– концентраційний ризик, тобто ймовірність втрати всього обсягу вкладених коштів в одну форму інвестицій (наявність концентра-

ційного ризику змушує диверсифікувати наявні інвестиції задля зменшення ризику);

– ризик ліквідності, що полягає в неспроможності реалізувати власні інвестиції за бажаною ціною, що змушує утримувача цих інвестицій знизити їх ціну, що веде до втрати власного доходу;

– інфляційний ризик, що пов'язаний з падінням купівельної спроможності грошей, що є прямим наслідком інфляції, тобто вартість інвестицій відмінна від наявного рівня інфляції.

Згідно з даними Держстату надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну у 2019 році склали 1 259,5 млн. дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості (33,3%) та установ й організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (16,6%).

До основних країн-інвесторів належать Кіпр (29,4%), Нідерланди (22,0%), Велика Британія (6,1%), Німеччина (5,2%), Швейцарія (4,9%), Австрія (3,4%), Віргінські Острови (Британія) (3,1%).

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2019 році складають 233,9 млрд. грн., що на 12,3% більше за обсяг капітальних інвестицій за відповідний період 2018 року. Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2019 році залишаються промисловість (40,3%), будівництво (10,8%), сільське, лісове та рибне господарство (10,1%), інформація та телекомунікації (3,7%), оптова та роз-

дрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (7,9%), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (8,4%), державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (5,4%), операції з нерухомим майном (4,9%).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2019 році освоєно 70,8% капіталовкладень (табл. 1).

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,7%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,64% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,3% всіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 6,0%. Інші джерела фінансування становлять 2,5%.

Інвестиції з країн ЄС дуже важливі для української економіки. Розширення ЄС на Схід, найімовірніше, матиме позитивний вплив на потоки прямих європейських інвестицій в Україну. Останні хвили розширення ЄС надали нові можливості для розвитку співпраці України з Євросоюзом, зокрема в контексті залучення європейського капіталу. Компанії Євросоюзу в рамках реалізації стратегій розвитку розглядатимуть можливості подальшого розширення

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010–2019 роки, млн. грн.

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Усього	241 286	273 256	249 873	219 419	273 116	359 216	448 462	578 726	379 203
зокрема, за рахунок:									
коштів державного бюджету	17 377	16 288	6 175	2 739	6 919	9 264	15 295	22 814	16 621
коштів місцевих бюджетів	7 747	8 556	6 797	5 918	14 260	26 817	41 566	50 356	29 719
власних коштів підприємств та організацій	147 569	171 177	165 787	154 629	184 351	248 769	310 061	409 585	270 830
кредитів банків та інших позик	36 652	39 725	34 735	21 739	20 740	27 106	29 589	44 825	26 814
коштів іноземних інвесторів	5 039	4 904	4 271	5 639	8 185	9 831	6 206	1 796	2 707
коштів населення на будівництво житла	17 589	22 576	24 072	22 064	31 985	29 933	32 803	34 646	23 468
інших джерел фінансування	9 313	10 031	8 037	6 690	6 675	7 496	12 941	14 705	9 047

діяльності, нових ринків та факторів продуктивності. Цим може скористатися Україна, яка має порівняно нижчі витрати на кваліфіковану робочу силу, місткий внутрішній ринок [8].

У розрахунку на одну особу за січень – листопад 2019 року по Україні освоєно 9 020,1 грн. інвестицій (рис. 3).

Варто відзначити зниження рівня інвестування у 2019 році на одну особу порівняно з 2018 роком на 34,4%. Загалом за період, що аналізується, слід відзначити позитивну тенденцію, а саме ріст інвестування. Також слід відзначити тенденцію росту вартості долара США по відношенню до гривні (рис. 3), однак цей факт, на жаль, не можна віднести до позитивних проявів функціонування вітчизняної економіки. Хоча у 2019 році порівняно з аналогічним періодом 2018 року національна валюта зміцнилась на 1,47 грн. Проте варто зауважити, що за період, що аналізується, національна валюта значно погіршила свої показники. Так, у 2013 році у вартості долара гривня становила 12,5%, у 2016 році – 3,81%, у 2018 році – 3,61%, у 2019 році – 4,13%.

Крім того, Україна посіла 83 місце зі 140 в рейтингу Глобальної конкурентоспроможності економіки (Global Competitiveness Index). У рейтингу зі 140 країн Україна посіла 110 місце за рівнем державних інститутів, 57 місце з розвитку інфраструктури, 77 місце за рівнем адаптації сучасних технологій, 131 місце за макроекономічною стабільністю, 94 місце за охороною здоров'я, 46 місце за освітою, 73 місце за ринком товарів, 66 місце за ринком праці, 117 місце

за фінансовою системою, 47 місце за обсягом ринку, 86 місце за динамікою бізнесу, 58 місце за здатністю до інновацій [9].

Основними напрямками вдосконалення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів повинні стати [10, с. 29] послідовне зниження тиску на інвесторів та відсутність диверсифікованих джерел інвестицій, нерівномірність їх розподілу між регіонами; створення дієвих механізмів управління інвестиційною діяльністю; реструктуризація економіки, пріоритетне залучення інвестицій у галузі, що особливо потребують капіталовкладень; мотивація суб'єктів господарювання стосовно довгострокових вкладень, а також населення щодо вкладення коштів в розвиток економіки, а не споживання; стимулювання реінвестування; вдосконалення інвестиційного законодавства та забезпечення його стабільності; забезпечення гарантій інвесторам; відповідність витрачання інвестиційних ресурсів їх надходженню.

Висновки з проведеного дослідження. Сьогодні вкрай важливо на державному рівні забезпечити стабільний розвиток економіки України та активізувати інвестиційну діяльність. Для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату першочерговими завданнями є вдосконалення інвестиційного законодавства та забезпечення його стабільності; формування дієвих механізмів захисту інвестицій та забезпечення гарантій інвесторам, сприяння підвищенню конкурентоспроможності діяльності вітчизняних підприємств та національної економіки.

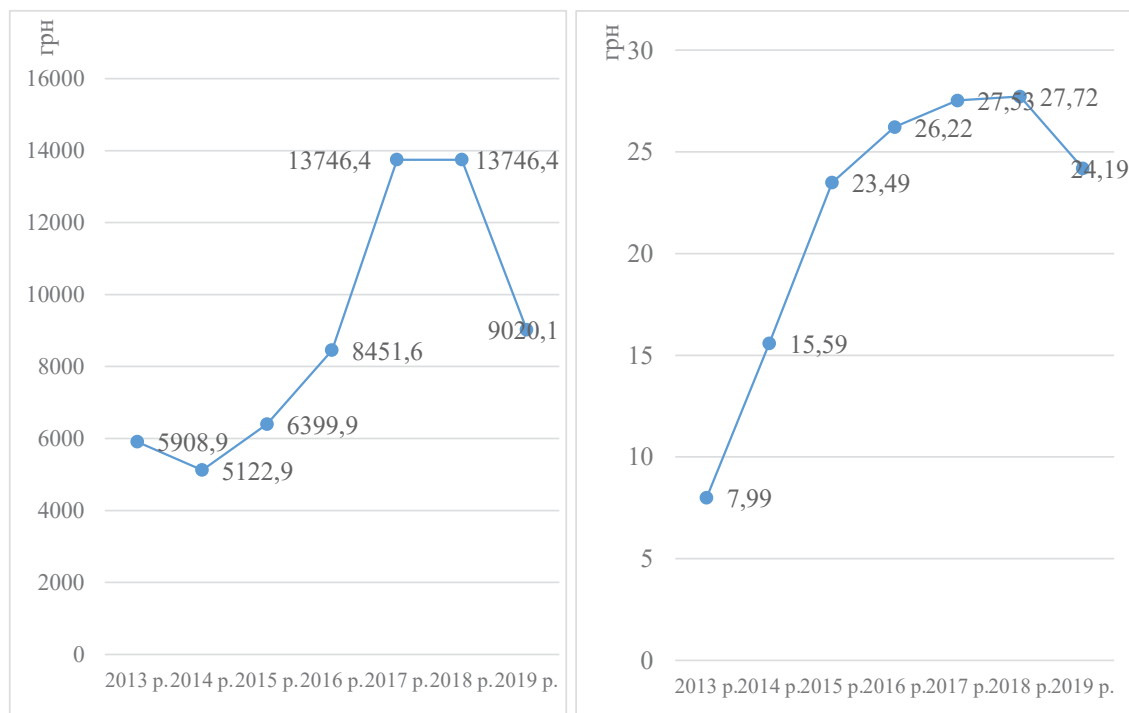

Рис. 3. Інвестиції України за 2013–2019 роки

Список використаних джерел:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 12.12.2019).
2. Екологічна енциклопедія : в 3т. / за ред. С.В. Мочерного. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. 864 с.
3. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2000. 160 с.
4. Вовчак О.Д. Інвестування : навчальний посібник. Львів : Новий світ – 2000, 2007. 544 с.
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
6. Михасюк І.Р., Швайка Л.А. Державне регулювання економіки : підручник. Львів : Магнолія плюс, 2006. 220 с.
7. Ткаченко Т.В., Шевчук Н.О., Гончарук І.М. Напрямки оптимізації інвестиційної діяльності підприємства. *Агросвіт*. 2017. № 7. С. 45–48.
8. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2008. № 2 (147). С. 68–81.
9. Стан інвестиційної діяльності в Україні // Матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82> (дата звернення: 12.12.2019).
10. Очерedyкo O.C. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств України. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління*. 2016. № 4. С. 24–31.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1991) Pro investytsiynu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18 veresnia 1991 r. № 1560-XII [On Investment Activity : Law of Ukraine of September 18, 1991 № 1560-XII]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (accessed: 12 December 2019).
2. Mochernyi S.V. (ed.) (2000) Ekolohichna entsyklopediia : v 3 t. [Ecological Encyclopedia : 3 t.]. Kyiv : Academy Publishing Center (in Ukrainian).
3. Tatarenko N.O., Poruchnyk A.M. (2000) Teorii investytsii : navchalnyi posibnyk [Investment Theories : A Tutorial]. Kyiv : KNEU (in Ukrainian).
4. Vovchak O.D. (2007) Investuvannia : navchalnyi posibnyk [Investing : a tutorial]. Lviv : New World 2000 (in Ukrainian).
5. Maiorova T.V. (2009) Investytsiina diialnist : pidruchnyk [Investment activity : a textbook]. Kyiv : Center for Educational Literature (in Ukrainian).
6. Mykhasiuk I.R., Shvaika L.A. (2006) Derzhavne rehuliuвання ekonomiky : pidruchnyk [State regulation of the economy : a textbook]. Lviv : Magnolia plus (in Ukrainian).
7. Tkachenko T.V., Shevchuk N.O., Honcharuk I.M. (2017) Napriamky optymizatsii investytsiinoi diialnosti pidpriemstva [Directions of optimization of investment activity of the enterprise]. *Agro-world*, no. 7, pp. 45–48.
8. Havryliuk O.V. (2008) Investytsiinyi imidzh ta investytsiina pryvablyvist Ukrainy [Investment image and investment attractiveness of Ukraine]. *Finance of Ukraine*, no. 2 (147), pp. 68–81.
9. Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Stan investytsiinoi diialnosti v Ukraini [The state of investment activity in Ukraine]. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82> (accessed: 12 December 2019).
10. Ocheredyk O.S. (2016) Perspektyvy rozvytku investytsiinoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy [Prospects for the development of investment activity of enterprises of Ukraine]. *Manager. Bulletin of Donetsk State University of Management*, no. 4, pp. 24–31.